Tečaj XVII. **NOVICE** List 24.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo **vsako sredo** po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 15. junija 1859.

Letni zbor c. k. kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje.)

Da se živinska klaja na višjo stopnjo povzdiguje, priporočam:

Pridno obdelovanje senožet in travnikov.

Obdelovanje senožet se dan današnji sploh vse premalo obrajta. Veliko jih sèm ter tjè nahajamo tako rekoč še v pervotnem stanu, ki so zanemarjene in zapušene, da niso v stanu na nobeno plat posestniku veliko koristiti. — Senožeti prav obdelovati, na suhe vode napeljevati in močirnate na suho devati, nimajo do zdaj naši kmetovavci še nobene prave volje, bojijo se, bi rekel, vsacega nenavadnega dela, in menijo kar na zboljšanje senožet denarja potrosijo, je zgubljen denar. Postave, ki bi vodne pravíce uravnavala, zares prav potrebujemo! — Nasledkov zboljšanih senožet imamo, čeravno malo, vendar le sèm ter tjè nekoliko, tukaj bom pa le eno samo v misel vzel, namreč odrenaženo mestno senožet pod Rakovnikom na dolenski cesti, od ktere nam zná pa gospod Podkrajšek kaj več povedati.

Med drugimi pašnimi rastlinami, ki se živini pokladajo,

ne morem deteljnih plemen, ki so gotovo najgorša piča, dovelj priporočati.

Z vpeljanjem sejanja raznih deteljnih plemen se je za kmetijstvo nova dôba pričela. Kmetovavcom ni treba njiv v prahi pušati, ni jim treba skerbeti, kaj bodo živini pokladali, akoravno po malem merve pridelajo, in ne bodo primorani, živinico na puste pašnike stradat goniti. — Večji del kmetovavcov pozná dobroto štajarske detelje na vse straní in nje preblage nasledke pri gospodarstvu; zato pa mi ni treba od nje na dolgo in široko govoriti in jo priporočevati. — Ravno taka hvala za živinorejce gré tudi

Lucernki ali nemški detelji.

Ta detelja se med vsemi drugimi pičnimi rastlinami bolj obnese v suhih in vročih letih, ako že več tednov ne dežuje, in suša in vročina pritiska, da ni prestati, in ko je že večidel vsa zelena piča po dolgem in širokem popaljena, stoji lucernka lepa zelena, da jo je lepo viditi. Kar je pa še boljše, se kosí za 14 dní poprej kakor vsaka druga klaja; tudi se kmetovavcu ni bati, da bi živini škodovala, in jo bolj napenjala, če ji jo tudi izpod kose poklada. Kdor jo je na dobro in zagnojeno njivo posejal, jo zná trikrat do štirikrat kositi, in tem več ker je najboljša in najsočnejša preden v cvetje gré. — Najgorša klaja je lucernka pa za molzne krave. Tega se prepriča, kdor mora, če mu lucernke primanjka, svojim kravam navadne klaje pokladati.

Kdor tega ne verjame, naj popraša zastran tega tistega gospodarja, ki je imel leta 1857 njivo z lucernko obsejano, ako ga ni dan za dnevom bolj veselila, ker jo je edino lepo zeleno med drugimi popaljenimi rastlinami imel za klajo svojih krav.

Na mojem zemljišu se nemška detelja prideljuje že čez 30 let in se nam je vselej tako dobro obnesla, da jo zamorem našim kmetovavcom med vso drugo klajo za živin najbolj priporočevati.

Če bi se ne bil leta 1857 lucernke zvesto deržal in je z vso skerbjo obdeloval, bi bil mogel kakor marsikter drug kmetovavec svojo živino zmanjševati ali ji pa klaje kupovati.

Le mokrega in vlažnega sveta lucernka ne ljubi, v globoki, čeravno tudi v pešeni zemlji, kjer je poprej kaka okopovina rastla, se pa prav dobro ponaša; posebno če se pozimi dobro pognojí ali pa z gnojnico polije in zgodaj spomladi z brano prevleče, se je veliko veliko pridela. — 4 do 5 centov srove (frišne) lucernke zdá toliko kakor 1 cent dobrega suhega sená.

Thaer ima prav, da lucernko med vsemi drugimi klajami najboljšo imenuje, in pravi iz lastne skušnje: Z nemško deteljo obsejana in dobro obdelana njiva povzdiguje kmetijstvo na kviško. — Od omenjene detelje je v kmetijskem koledarčku od leta 1853 en prav izversten sostavek, ki je vreden, da bi ga naši kmetovavci večkrat preberali.

Posebnega priporočila je ravno tako tudi vredna:

Turška ali sladka detelja (Esparsette).

Ta detelja je velika dobrota za tiste kmetovavce, ki imajo svoje polje na osušnih in apnénih gričih, ktero se težko obdeluje in na kterim ne rodí ne žito ne druga klaja rada. In kar jim sicer druge klaje za prerejo živine primanjkuje, jim jo turška detelja bogato nadomesti.

Apnéna in laporna zemlja je turški detelji, če je ravno pusta, vendar le ugodna, in podnebje ji toliko ne prizadene kakor štajarski in nemški detelji. Po koreninah, ki se globoko v zemljo razprostirajo, serka potrebno vlažnost in vodo za svoj živež iz globočine, toda zemlja se ji mora eno leto poprej prav dobro pognojiti.

Najboljše se obnese od 4. do 5. leta, terpí pa tudi 10 do 15 let, če se ji le dobro gnojí ali vlači.

Turška detelja je posebno redivna, 250 funtov toliko zdá, kakor 350 funtov senožetnega sená. Gosp. predsednik, ki veliko turške detelje prideluje, mi bo gotovo zastran nje koristi mojo hvalo poterdil.

Naj bo temu kakor hoče, detelja je in ostane kraljica med vsemi pičnimi rastlinami. — Ona ne potrebuje veliko močí iz zemlje, ji verlo senco dela, da je sonce tako ne prepeka, ne prizadene kmetovavcu velikih stroškov, se lahko hrani, in za njo se vsako žito verlo ponaša; zgolj koristi, kterih bi kmetovavec prezreti ne imel.

Popolnoma od klajine dobrote prepričan priporočam ravno tako tudi

Turšico.

Ni je, bi rekel, za molzne krave bolje sirove piče od turšice, če se le pred cvetjem kosi in kravam poklada. Nobena sirova klaja, tudi detelja turšice ne pokosí, neizrečeno je redivna in mleko množivna. — Korošci jo prav zlo sejejo za frišno klajo.

Tudi jez jo sejem po jarem ječmenu z velikim pridom na dobro njivo.

Pridela se je, če je dobro obdelana po zimni rèži ali ječmenu posejane v dobri letini, kakor **Burger** pravi, po 500 v slabeji pa po 250 centov na oralu.

Turšična klaja je skorej na pol več vredna od frišne detelje, proti senu se pa primerja kakor $2^1/_2$ proti 1.

Med skuho ali korenstvom priporočam pa na vse plati koristno

Peso ali burgundsko repo.

Pesa je sladka in živini prav prijetna, koristna in tečna klaja. Ž njo se živina čez zimo prav lahko preredí. Za klajo je zdrava, posebno molzne krave imajo po nji dovelj in dobrega mleka, in za pitanje je skorej ni boljše klaje, posebno ker ne prizadene veliko dela; če se pa bolj na drobno skerhlja, med rezanco in parjenje pomeša, jo živina žrè, da je veselje.

Ker rada rodi, malo obdelovanja potrebuje in ker je merčesi tako radi ne napadajo, kakor drugo korenstvo, po tem takem zasluži, da bi se sploh sadila; drugič bi bila tudi zato saditi, ker se je bolezni tako rade ne poprijemajo kakor druzih rastlin.

Svet, se vé da, boljši ko je, tem bolje se pesa debelí.

Pesi je, kakor skušnje učé, vsako podnebje pristojno, vendar je ondi, kjer se po pšenici sadí, suša tako ne pritiska kakor drugo korenstvo.

Kdor je hoče dovelj pridelati, ji mora dobro gnojiti, in preden zima nastopi, ji mora gnoj malo globokeje memo navadne podorati.

Kdor pese obilo sadí, bo najbolj opravil, če seme mesca malega travna v 18 do 20 pavcov široke verste sadí.

Na mojem zemljišu se pesa sadí že 25 let in se vedno dobro obnaša, posebno dobra klaja je pa molznim kravam. Tukaj moram pa še opomniti, da imam v pridelovanji tudi dovelj posnemovavcov, ki enoglasno terdijo, da so z njenim pridelkom prav zadovoljni.

Iz več letnih skušinj sem nasledke doživel, kakoršnih nisem pri nobeni drugi klaji zasledil.

Kdor hoče pa debele pese na kupe pridelati, ji ne smé pred mescom kimovcom perja oberati.

Storjene skušnje so dokazale, da se pese, če se ji po dvakrat perje obere, dve tretjini menj pridela, kakor neobrane.

Na oralu dobro in pridno obdelane zemlje se pridela v dobri letini okoli 400 centov gomoljnic (Wurzelknollen) in 20 do 25 odstotkov perja.

Poldrugi do tréh funtov pese so toliko vredni kakor funt dobrega sená.

Lansko leto, ki je bilo prav vgodno za to rastlino, se mi je pa še bolj obnesla, menda zato, ker je bila posebne sorte, nektere so bile vmes, ki so po 15 do 17 funtov tehtale. — Kakošne važnosti je pesa za obertnijo, nam naznanjajo velike in mnogoverstne sladkornice, po tem pa poljodelstvo in živinoreja, ki se blizo sladkornih fabrik tako lepo kviško povzdigujete, menda najbolj zato, ker se polje s klajinimi namestki močno gnoji.

Enake cene za živinorejca je tudi tako imenovana

Podzemeljska koleraba ali kavra.

Ta rastlina je ravno tako izverstno in dobro redilo kakor pesa, in je vredna enakega priporočila.

Nje pridelek je skorej ravno tak kakor pesni, toda nekoliko več obdelovanja potrebuje, ker se morajo sadike presajati in od začetka pri suhem vremenu zalivati. — Mlade sadike tudi bolhe rade napadajo. — Vendar ji pa jesenski mraz tako hitro ne škoduje, kakor marsikteri drugi skuhi.

Ravno taka važna rastlina za naše polje je tudi

Laška repica ali sončnica.

Kmetijsko družtvo v Solnogradu je od „laške repice“ v svojem poslednjem velikem zboru veliko hvale vrednega omenilo, in za živinsko klajo posebno priporočilo. — Ker je pa ta rastlina v poslednjih časih neko posebno prednost v obdelovanji zadobila, se naš gospod predsednik zaprosi, da nam, ker od nje kaj več povedati vé, na znanje dá.

Tukaj sklenem svoje govorjenje, v kterem si pa ne prilastujem svojim gosp. tovaršem, kmetovavcom po Krajnskem, veliko novega povedati, ampak le želim, da bi moj nasvet uslišali, ki nam naznanja, da ne obstoji blagor našega kmetovanja v pridelovanji žita, ampak v živinoreji, ki se dá pa le po bogatem pridelovanji dobre živinske klaje v blagor vsacega posamnega posestnika in cele dežele na višjo stopnjo povzdigniti.

(Konec sledí.)

Zgodovinske rečí.

Spisal P. Hicinger.

5.

Denarji, srednji čas na Slovenskem navadni.

Novi denar nas zdanje dni raznokrat moti v djanji, ali prav za prav več v misli, ker se očém kaže le prenerad. Kaj pa kdaj? so imeli zmeraj le stari denar? ni bilo nikdar novega na dan? ali so vselej lahko z njim šteli? ali so ga povsod dosti imeli? Ej! je bila dostikrat tako slaba, ali pa še slabja kakor pri nas; mnogo denarja, razno števenje, in kdor je bil revež, je denar vedno pred njim bežal. — Pa to za šalo. — O starih rimskih denarjih, bodi še celo o staroslovenskih, se je že verstila kaka beseda v „Novicah“; nahajajo in izkopujejo jih sèm ter tjè, in marsikaj poprej neznanega iz njih posnemajo. Pa se nahajajo mnogokrat tudi denarji iz srednjih časov, večkrat se jih dobi cel zaklad skupaj; in tudi ti denarji imajo svojo vrednost, ne samo zavoljo blaga, ampak tudi zavoljo zgodovine. Naj od tacih denarjev kaj povem.

Teža in vrednost kacega denarja se ceni po tej razmeri, koliko da se tistega iz enega funta ali iz ene marke srebra naredi. Navadni dunajski funt šteje 32 lotov, denarski funt pa je kdaj imel le 24 lotov, marka koloniška, po kteri se je konvencijni denar koval, nasprot tehta le 16 lotov; sicer se mora pomniti, da funt in marka nimata povsod enake teže. Na pr. novi colni funt, po kterem se avstrijanski denar zdaj kuje, ima le $28^4/_7$ dunajskih lotov; beneška libra le tehta $26^1/_2$ d. lotov; stara graška marka je bila 17 d. lotov, veroneška marka je znašala 8, pozneje pa več d. lotov; akvilejska marka je imela več, namreč $10^2/_3$ d. lotov; pozneje tudi več. Po taki razmeri se more tudi ceniti vrednost enega funta, ali ene marke srebra.

Pravica denar kovati je prav za prav le cesarska ali kraljeva; vendar so nemški cesarji kdaj tudi mnogim vojvodom in škofom tako pravico podelili. Slovenska zemlja je v srednem času imela več gospodov, ki so smeli denarje kovati, in tisti denarji so bili najbolj razširjeni po deželi. Imeli so pa tako pravico akvilejski patrijarhi, teržaški škofje, goriški grofje, koroški in avstrijanski vojvodi; razun teh pa so tudi Benečani s tergovstvom veliko svojega denarja spravili v deželo.

Med akvilejskimi denarji se nahajajo najpoprej tisti od patrijarha Volkera, kteremu je razun posestva Furlanije, Istre in Krajne cesar Oton IV. leta 1208 poterdil denarsko pravico. Za njim so denar kovali še ti patrijarhi, ki so tako sledili: Bertold leta 1218, Gregor leta 1251, Rajmund leta 1273, Peter II. leta 1299, Otobon leta 1302, Gaston leta 1316, Pagan leta 1319, sv. Bertrand leta 1334, Nikolaj leta 1350, Ludovik I. leta 1358, Markvard leta 1365, Filip leta 1381, Janez V. leta 1387, Anton I. leta 1395, Anton II. leta 1402, Ludovik II. leta 1408. Patrijarh Ludovik III. pa je leta 1420 zgubil poslednjo deželsko oblast po Benečanih, in s tem tudi denarsko pravico.

V Akvileji se je iz ene težje ali akvilejske marke srebra kovalo po 160 drobnih srebernikov; ta drobiž se je po latinsko imenoval denarius, ali po italijansko denaro; in od tod je med Slovenci ostalo ime denar v splošnem pomenu. Ena marka akvilejskih denarjev je bila leta 1351 vredna 14 novih avstrijanskih goldinarjev, in en denar je bil enak skoraj 9 novim krajcarjem. Pred imenovanim letom pa je bil akvilejski denar manjši, pozneje je bil nasproti večji. Na akvilejskem denarji se na pervi strani večidej

kaže podoba patrijarhova, ki ima na glavi skofovo kapo, v desni roki palico s križem, v levi bukve, in čez pleča nadškofovo palijo; bere se okoli podobe ime patrijarhovo. Na drugi strani pa se vidi podoba orla, lilije, stolpa, tudi podoba Matere Božje, ali še drugačna, v okrogu pa se bere ime akvilejskega mesta, Aquileja ali Civitas Akvilegia.

Razun imenovanih denarjev pa se je koval v Akvileji tudi manjši sreberni drobiž; solidus, soldo, sold se je imenoval, Nemci so mu rekli šiling. Tacih soldov je šlo 160 na eno ložjo ali veroneško marko, ki je leta 1351 znašala $12^1/_4$ novih avstr. goldinarjev; poprej je bila manjša, pozneja pa večja. Dalje so se pa kovali tudi polovičarji in četertniki. Ti denarji so se pa mnogokrat celó tanki kovali, da so se vidili le kakor iz gole lame ali pleha; in ko je bila podoba va-nje vtisnjena, so bili večkrat skledici ali ponovici podobni. Zatoraj so Nemci takemu drobižu dali ime Pfennig ali Pfänning, ponovčar; iz te besede je ostalo slovensko ime penez v splošnem pomenu. Drugač so Slovenci takemu tankemu denarju rekli skledica.

Teržaški škofje so začeli ob enakem času denarje kovati, kakor akvilejski patrijarhi. Pervi denar se nahaja od Geberarda ali Givarda, ki je bil škof leta 1203 do 1212. Za njim so sledili še ti škofje, od kterih se denarji nahajajo: Konrad leta 1213, Ulrik leta 1227, Arlong leta 1262, in Rudolf leta 1303. Teržaški denarji so enake velikosti z akvilejskimi; na pervi strani imajo podobo škofovo z imenom njegovim, na drugi strani pa podobo altarja, orla, sv. Justa in še drugačne, v okrogu pa ime teržaškega mesta, civitas Trieste ali Tergestum.

Goriški grofje so začeli ob ravno tem času denar delati, kakor akvilejski patrijarhi; pervi denarji se nahajajo od Majnarda II. in Engelberta III., pred letom 1220. Za tema so sledili Majnard III. in Albert I. leta 1231, Majnard IV. in Albert II. leta 1258, Albert III. in Henrik II. leta 1304, Albert IV., Majnard VII. in Janez Henrik leta 1327, Henrik IV. leta 1385, Janez in Leonard leta 1454. Kovali so pa le solde; na tistih se je vidil goriški gerb z levom in belimi pasovi, in zraven je bilo napisano grofovo ime; na drugi strani je bilo kako drugo znamenje z imenom goriške grofije, Comes Goricie. Na denarjih grofa Majnarda IV., ki je tudi Tiroljsko podedoval, in se je tudi štel za koroškega vojvoda, se kaže orel, tiroljski gerb, in napis tiroljske grofije comes Tirolis.

Koroški vojvodi so že pred trinajstim stoletjem začeli denarje kovati; deržali so se marke, ki je tehtala blizo $10^2/_3$ d. lotov, in je dajala po 160 denarjev ali penezov; pri 14 novih goldinarjev vrednosti; njihova denarnica je bila v Frežah, od tod so se denarji imenovali freški, Friesacher, in so bili razširjeni po Koroškem in Štajarskem. Ko je koroški vojvoda Bernard velike posesti na Krajnskem zadobil, je začel tudi v Ljubljani in v Kostanjevici denar kovati; in tedaj so se štele tudi marke ljubljanskih in kostanjevških denarjev. To se je začelo krog leta 1210. Pa tudi Bernardov sin vojvoda Ulrik III. je na Krajnskem dajal denarje kovati, kakor se kaže iz zatiških listin leta 1263. Ljubljanski denarji kažejo na pervi strani vojvodovo podobo z njegovim imenom, na drugi strani pa se vidi podoba sv. Petra, ali vojvodova krona, ali tič grif, in bere se zraven ime ljubljanskega mesta, civitas Laiba., ali Leibacenses de. To je tedaj tudi posebna oblika, po kteri se je nemško ime ljubljanskega mesta kdaj pisalo. So bili pa tudi celo majhni in tanki ljubljanski denarčki, na kterih se kaže gerb ljubljanskega mesta, drakon s stolpom, ali sam drakon, in na drugi strani petero lilij, ali pa čerki S L, to je, Stadt Laibach, ljubljansko mesto.

(Dalje sledi.)

Ozir v pretekle čase.

Napoleon I.

(Dalje.)

Bitva pri Marengi je bila kervava, pa za avstrijansko armado slabega uspeha. Že čez dva dni potem je sklenil cesarski general Melas pomir z Napoleonom, kteremu je prišel vsled tega večji del zgornje Italije v oblast. 22. junija izročí Napoleon generalu Masenu, še zdaj v ne preveč estetični narodni pesmi Slovencom znanemu, armadno poveljstvo in 1. julija je že v Parizu. Sprejeli so ga vsi, ljudstvo in gosposke, kakor veselja pijani. Al Napoleon, kteri se je še vedno republikanstvu prilizoval, je krušil kamen za kamnom iz republikanskega poslopja. Tako so obhajali zvezno slovesnost republike s slovesnostimi zmage in pervi konsul republike se je obnašal v tem kot diktator ali edino-vladavec. Poročnikom in poslancom tujih deržav je dal Napoleon tako svojo oholost čutiti, kakor vsem poštenim, kteri niso bili po njegovi volji. Al kakor je bil sploh mogočen, je bil vendar preslab, da bi bil sam sebe premagoval in začel je gospodariti, kakor da bi bil sam vse in vsak. Krepko je nategoval vajete, na ktere je imel privezane svoje vojake in tuje narode. Utrudeni Francozi so se uklanjali oblasti slavnega junaka; zmage na Laškem in Nemškem so krepile njegov pogum, tujim deržavam je dajal postave. Kamor je koga kot poslanca poslal, mu je dal tudi priložnost, se obogatiti.

Bodi pa kdo še tako mogočen, bridke ure mu ne prizanesejo. 9. oktobra 1800 so izsledili zaroto zoper njegovo življenje in 24. decembra je manjkalo komaj za las, da ni zletel v večnost na krilih peklenske mašine. Natolcoval je tako imenovane Jakobince, 130 mož vsacega stanú dá zapreti in 70 njih pošlje v afrikanske puščave, pokorit se. 30. januarja so dali mnogi svoje glave; pa nedolžni so bili, ker so pravi zarotniki še le pozneje mogli svoje življenje dati. —

Avstrija si je sopet prizadevala, z vojsko se Napoleonove silovitosti rešiti, pa premagana je storila v mestu Luneville mir ž njim. Druge deržave so se po versti z njim pomirile in 9. novembra so obhajali v Parizu občni mir s slovesnostimi brez kraja in konca. V tem pa so vsi pozabili, da je francozka armada v Egiptu skoraj vsa pokončana bila; pozabili so Francozi, da so ob svojo svobodo.

Napoleon, dobro spoznavši, pri čem da je, je začel na drugo stran pozornost naroda buditi. Umetnosti, vede in šolstvo so prišle na versto; kupčija in obertnija so mu bile pri sercu; pomnoževal je mornarstvo in skerbel za naselbe ali kolonije v druzih delih svetá. Ob vsem tem je pa Francozom jako dopadlo, da je dajal njih konsul tujim deržavam postave, ustave in — da jih je smel včasi tudi ozmérjati.

Čas, da bi druge konsule volili, je bliže in bliže prihajal. Napoleon ni zamudil nikake priložnosti, se Francozom bolj in bolj prikupovati, in tako so ga 8. maja 1801 sopet za deset let za konsula volili. Al bistroumen in zvit, kakor je bil, reče, da se samo potem v to volitev udá, če jo narod poterdi. Vprašajo tedaj narod, ali naj bo Napoleon (takrat še Bonaparte imenovan, kakor smo že omenili) konsul do smerti? Narod je imel ravno z volitvo opraviti, v tem pa razglasi Napoleon osnovo častne legije, ktera je bila 19. maja poterjena. To je njegovo oblast zlo pomnožilo in marsikoga njemu prikupilo.

Volitve so bile dokončane in Napoleon je bil konsul do smerti izvoljen 29. julija 1801. Oblast si je prilastil, kakor pred njim še noben kralj ne. Al vedil in znal se je pa tudi Francozom prikupovati, dasiravno je obdal sebe in prepregel celo deželo s policijstvom, pred kterim se je vse treslo. Od te dobe je dal svojo mogočnost še močneje unanjim deržavam čutiti.

Nemci so bili nesložni; v zaprekah so iskali nemški knezi njegovega sveta, njegove pomoči. Da jim je obilno

došla, kdo tega ne vé? Tudi Švicarji, med sabo nesložni, so se udali pod njegov jarm in 11. septembra 1803 je zedinil Piemont s Francozkim brez vse pravice.

Svoje priveržence še bolj na-se privezat je dal Francozom vediti, kako terdno stojí z dnarstvom. Res je dal tudi nove ceste in vodotoke delati in tako so imeli pohajači marsikaj zaslužka. Al njegov duh ni imel pokoja brez vojske. Zdaj so prišli Angleži na versto in v to dobo spada zapertija, s ktero je vse ali preklical ali požgati dal, kar je bilo angležkega blaga. In čas je prišel, da se je dal oklicati cesarja Francozov 20. maja 1804.

Zdaj je stala njegova mogočnost na terdnih nogah. Podjarmeno je bilo Francozko in podjarmenje cele Evrope mu je šlo noč in dan po glavi. Vse mu je šlo po sreči in 2. decembra 1804 je postavil sebi in cesarici Jozefini, svoji ženi, v Parizu krono na glavo.

(Konec sledí.)

Kratkočasno berílo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje).

Poljodelci.

So pravični, kterih vest je tako pokojna, da se jim ni moč približati in se vdeležiti pokoja, ki iz njih serc in iz njih govorov — tako reči, puhtí. Kolikor dalje govori puščavnik, toliko bolj čutim, da se strasti v persih mojih umirujejo, in zdí se, da celó nevihta na nebu pred glasom njegovem beží. Kmalo se oblaki toliko razkropé, da smo v stanu zavetje svoje zapustiti. — Pridemo iz gojzda in se napotimo na hrib. Pes gré pred nami ter nese vgasnjeno svetilnico konec neke palice. Jez deržim Atalo za roko in tako greva za misijonarjem. Večkrat se na naji ozira in gleda miloserčno najino terpljenje in najino mladost. Neka knjiga mu visi na vratu; na svojo belo palico se naslanja. Postave je visoke; obličje njegovo je bledo in medlo, njegov obraz priprost in odpert. Obličje njegovo ni mertvo in gluho kakor obličje človeka, ki se brez strast rodí; vidi se, da je hude dni preživel, in gerbe čela njegovega kažejo lepe rane strast, ki ste jih krepost in ljubezen do Boga in ljudí zacelile. Njegova dolga brada, njegove krotke pobešene očí, zvuk njegovega ljubeznjivega glasa — vse kaže v njem, ko nepremakljiv po koncu pred nama stojí in govorí, nek pokoj in neko veličanstvo. Kdor je vidil, kakor jez, pater Aubry-ta s samo palico in z brevirjem svojim po puščavi hoditi, ima pravi zapopadek kristjanskega popotnika na zemlji.

Čez pol ure nevarne poti po hribih pridemo k misijonarjevi jami. Skozi beršlen in po nekakošnih mokrih bučah (giraumonts), ki jih je bil dež od skalovja odbil, stopimo va-njo. Druzega ni v nji ko neka postelja iz papajevega perja, neka čutara, za vodo zajemati, nekoliko lesenih posod, neka lopata, neka podomačena kača in na nekem kamnu, ki je namest mize bil, razpelo (božja martra) in knjiga kristjanov.

Mož starih dni hití s suhem protjem ogenj zanetiti; zdrobí nekoliko koruze med dvema kamnoma, napravi pogačo iz nje in jo dene v žerjavico peči. Ko pri ognju lepo zarumení kakor da bi pozlačena bila, nama jo dá vso vročo z nekoliko orehove smetene v neki javorovi posodi. — Ko večer nebo spet razjasne, nama svetova služabnik velikega duha pred jamo sesti. Podava se za njim na kraj, iz kterega se nezmerno dalječ vidi. Ostanki hude ure so se bili proti izhodu razlekli; ogenj požara, ki ga je bila strela v gojzdih napravila, se v daljnosti še sveti; pod hribom je neka smrekova hosta vsa v blato poderta, in reka valí odmočeno ilovo zemljo, drevesne debla, živalske trupla in mertve ribe, kterih posrebernjeni trebuhi se vidijo verh vode plavati — vse zmešano seboj.

Vsred tega prizora pripoveduje Atala staremu duhu hriba najine prigodke. Serce njegovo je ginjeno in solze mu tečejo na brado: „Otrok moj, pravi Atali, daruj terpljenje svoje Bogu, za kterega slavo si že toliko storila; on ti bo pokoj povernil. Glej kako se ti gojzdje kadé, ti potoki sušé, ti oblaki razkropljajo — al meniš, da tisti, ki zamore toliko nevihto ukrotiti, ne more viharja človeškega serca utolažiti? Če nimaš boljšega pribežališča, ti ga ponudim vsred čede, ki sem jo Jezusu Kristusu zbrati srečo imel. Šaktasa bom podučil, in ti ga v zakon dal, kakor hitro bo te sreče vreden.“

Pri teh besedah se veržem pred puščavnika in radosti solze točim; Atala pa obledí kakor smert. Starček me dobrotljivo vzdigne, in sedaj vidim, da ste mu obe roki okernjene. Atala spozná precej uzrok njegove nesreče. „O divjaki!“ zaupije.

„Hči moja“, povzame puščavnik s sladkem smehljajem, kaj je to proti temu, kar je moj nebeški Gospod preterpel? Če so me molikovavski Indijani žalili, so me le zato, kér so slepi reveži, ki jih bo Bog nekega dné razsvetlil. Kolikor več hudega so mi storili, toliko bolj jih ljubim. Ni mi bilo moč v svoji domovini ostati, kamor sem se bil vernil, in kjer mi je svetla kraljica čast skazala, da je hotla slabe znamenja mojega apostoljskega truda viditi. In kakošno slavniše plačilo svojega truda bi bil mogel prejeti, ko da sem od poglavarja naše vere dovoljenje dobil, s temi okernjenimi rokami službo Božjo opravljati? Po toliki časti mi ni druzega ostalo, ko da si prizadevam, se nje vrednega storiti: vernem se toraj v novi svet, življenje, kar mi ga še ostane, v službi Boga svojega doveršit. Kmalo bo trideset let, od kar v ti samoti bivam, in juteršnji dan jih bo dve in dvajset, kar sem to skalo v posest vzel. Ko sem v te kraje prišel, sem našel le nektere družine, ki so se okrog potepale, in kterih ponašanje je bilo divje, življenje pa revno. Besedo mirú jim oznanujem, in njih nravstvo se je malo po malem omehčalo. Sedaj živé zedinjene pod tem hribom. Ko sem jih poti zveličanja učil, sem si prizadeval, jih tudi perve umetnosti življenja naučiti; v tem pa nisem predaleč šel, in sem skerbel, jih v tisti priprostosti ohraniti, ki je podlaga njih blaženosti. Bal sem se, da bi jim moja nazočnost prenadležna ne bila; tedaj sem se vmaknil v to jamo, kamor hodijo, me svèta popraševat. Tù, dalječ od ljudí, občudujem Boga v velikosti teh samot, in se pripravljam k smerti, ki mi jo moji stari dnevi napovedujejo.“

Puščavnik poklekne, ko te besede izreče, in mi dva posnemava njegov izgled. Na glas začne moliti neko molitev, pri kteri mu Atala odgovarja. — Nèm blisk odpira še nebo proti izhodu, in na zahodnih oblakih bleščé tri sonca na enkrat. Lesice, ki jih je bil vihar razkropil, vzdigujejo svoje černe gobčke na robu prepadov, in sliši se trepet rastlin, ki se o večernem vetru sušé in na vseh straneh svoje pobite verhe vzdigujejo.

Vernemo se nazaj v jamo, kjer puščavnik Atali posteljo iz cipresnega mahú napravi. Globoko hrepenjenje se slika devici v očéh in v gibljejih. Očeta Aubry-ta gleda, kakor da bi mu hotla kaj skrivnega povedati; pa vidilo se ji je, da jo nekaj, bodi si nazočnost moja, ali nekakošna sramožljivost, ali nekoristnost priznanja — zaderžuje. Sred nočí jo slišim vstati; puščavnika išče; al on, ko ji je bil posteljo napravil, se je proč podal, lepoto neba ogledovat in verh hriba Boga molit. Naslednji dan mi pripoveduje, da je tako vajen, še celó pozimi, ker ga veselí, viditi, kako se goli verhi gojzdov sèm ter tjè zibljejo in oblaki po nebu letajo, in slušati, kako vetrovi in potoki v puščavi bučé. — Sestra moja je tedaj prisiljena, verniti se na posteljo, kjer zaspí. Oh, meni, polnemu upanja, je Atalina slabost le znamenje kratkega truda!

Naslednje jutro se zbudim pri petji kardinalov in zabavljivcov (oiseaux-moqueurs), ki gnjezdijo na akacijah in lavorikah, ki jamo obdajajo. Trobentnikovo (Magnolia) cvetlico grém utergat, in jo položim, vlažno jutrovih solz, nad

glavo spijoče Atale. Na to poiščem gostoljuba svojega; najdem ga z do žepov zavihanem oblačilom in s kronico (roženkrancom) v roki; na deblu neke smreke, ki se je bila starosti poderla, sedí in me čaka. Povabi me, naj grem, dokler Atala še počiva, ž njim v misijonarijo. Rad se udam njegovi povabi in prec se podava na pot.

Ko po hribu navzdol greva, vidim neke hraste, na ktere so bili, kakor se je zdelo, duhovni neznane čerke vrisali. Puščavnik pa mi pravi, da jih je on sam vrisal, da so stihi nekega starodavnega pesnika z imenom Homer, in prislovice nekega še starejšega modroslovca, ki mu je bilo Salomon ime. Med to modrostjo časov, med temi z mahom zaraščenimi stihi, med tem starčkom, ki jih je bil vrisal, in med temi hrasti, ki so mu namest knjige bili, je bila nekakošna skrivnostna zlaga.

Tudi njegovo ime, njegova starost in dan njegovega prihoda v misijonarijo je bil zaznamovan na nekem terstu o podnožji teh drevés. Čudim se nad neobstojnostjo poslednjega spominka: „Dalje bo obstal ko jez“, mi pravi puščavnik, „in bo vedno več veljal ko malo dobrega, ki sem ga storil.“

Od tod prideva pred neko dolino, kjer čudovito delo zagledam: nek naraven most je, podoben virginskemu, od kterega si znabiti že praviti slišal. Ljudjé, sin moj, posebno ljudjé tvoje dežele, posnemajo večkrat naravo, pa njih posnemki so vedno malenkasti; z naravo pa ni taka. Ko se zdí, da človeške dela posnema, daja človeku v resnici le tvorila. Mostove napravlja iz verh hriba na hrib, razpenja ceste po zraku, razliva reke ko vodotoke, teše gore v stebre in koplje morju nezmerne kotle.

Pod edinim obokom tega mosta greva naprej, ter se znajdeva pred drugim čudežem, ki je pokopališče Indijanov misijonarije ali germovje smerti. Oče Aubry je bil tem novospreobernjenim dovolil, njih merliče po domači šegi pokopavati, in kraj njih pokopališča po divjaško imenovati; le posvečil ga je bil s križem. Tla so bile razdeljene kakor občno žitno polje v toliko razdelov, kolikor je družin bilo. Vsak razdel je bil za-se posebna hosta, različna po misli in vkusi tistega, ki jo je zasadil. — Nek potok se vije sred tega germovja; potok mirú mu pravijo. To radostno pribežališče duš zapira proti izhodu most, pod kterim sva bila prišla; dva griča ga obdajata na severni in na južni strani; odperto je le proti zahodu, kjer se velik smrekov gojzd širi. Rudeče in zeleno pisane debla tega drevja, ki se do verha brez vej vzdiguje, so podobne visokim stebrom, in so lopa ali pridvor tega tempeljna — smerti. Tù gospoduje nek pobožen šum kakor gluho brenčanje orgelj pod oboki kakošne cerkve; ko se pa v globočino svetišča pride, se ne sliši več druzega ko hvalne pesmi ptičev, ki v spomin mertvih večno svečanost obhajajo.

(Dalje sledí.)

Pravlice iz Krajnskega.

Rudokop na Černi persti.

(Dalje.)

Govorica terdi, da zvijačni Benečan, kolikorkrat si je nabral zlatnine, je vselej kaj umetno zakril vhod, da se ni sled zapazil; toraj naš Rovtar na drobno najpopred preiskuje tudi najmanjši spokline, po kterih bi se soditi dalo, da se skala ondi odpera, kjer jo je obsijal pervi sončni žark. Ko tedaj vrat ne najde, zgrabi vès nevoljen za kramp ter ž njim neusmiljeno kreše po terdi skali, da ferčé med obilnimi šibrami iskre okrog. Mojzes udari po silni skali z palico, in glej, obilno bistre vode privre, da si Izraeljci pogasijo žejo; našemu Rovtarju pa sraga za srago dere z obraza, njegov kramp pa ne privabi ne vode ne zlata iz silne černoperstne skale.

Naš Rovtar pa je možak, ki sreči zaupa, in Benečanu bolj verjame kot svetemu pismu; on le misli, da so ga oči okanile, da ni tistega srečnega kraja zapazil, ki ga jutranji sončni žark poljubuje; toraj sklene še nekaj juter opazovati.

„Vem“, govori za se, „da mi bodo domače dela zastajale, da bo žena hudo jezik brusila; pa kaj porajtam zato. Ako se mi koča razkaplja, saj bom lahko potlej krasno poslopje postavil, žena bo pa kaj vesela, kadar bo berskala po zlatnini kakor kermače po blatu.“

Naključi se, kar se pa le redko zgodí, da ob znožju kake visoke gore ploha lije, po verhu gore pa sonce sije. O šolskih praznikih, ko sem bil še učenec, sem bil v sredi stermine, kjer so se ozke hlačice tresle Benečanu. *) Takrat so se kopičile megle po nižavah in hladna sapa je pihala iz dola. Moj spremljevavec, ki so mu lastnosti tik krajev dobro znane bile, mi je svetoval, da naj sva kar mirno tukaj, dokler se ne vidi, kaj bo megla pod nama storila; zakaj če se na goro spravi, bova kot miši do polti mokra. Zasadiva toraj svoje gorjače v tal, ter se za nje vsedeva in gledava čez oblak, ki je kot morje pod nama bil in neprijetno godernjal. Kmali se nama pridruži tudí neki kozár in molči dolgo z mojim spremljevavcom vred.

Ako se mi je tudi skorej pozdevalo, da se gora rahlo maja, vendar se mi je veličasno zdelo in se je serce radovalo, biti nad oblaki, iz kterih je hudo deževalo. Pa tudi mične in kaj snažne živalice, okrog nas takrat hrane marljivo iskaje, so mi kaj dopadle. Nisem nikjer lepših koz vidil memo tiste čedice, ki se je po sončnih černoperstnih sterminah pasla. Te koze so zares krasne in precej velike rasti, pšenične barve, kratke dlake, gladke in svetle kot vidra; in mislim, da se marsiktero jesen plemenijo z divjimi kozli ali gamsi. Med kozami, ki živijo po nizkih in ravnih krajih in med tistimi, ki skačejo po visočinah in živijo le po gorskih pašnikih, je razloček kot med dnevom in nočjo. Gorske koze zares snago ljubijo. Ako se vžene koza v blaten hlev, se ne vleže celo noč; ako bi ji kdo na gobec pljunil, se kaj zaničljivo od njega oberne in briše z gobcom toliko časa po tleh, dokler ga popolnoma ne osnaži.

Med tem, ko mi čas prijetno in urno odhaja, se oblak zdoli spet zmanjšuje, se razdeli v mnogo kosmičev razne velikosti, ki poslednjič poredoma zginejo do čistega. Moj spremljevavec, in kozár, že popred stara znanca, se začneta o raznih rečeh toliko živo pogovarjati, ki sta popred molčala, kakor da bi néma bila. Vprašal sem ju, zakaj sta tako dolgo molčala. Na to mi razodeneta, da sta se kar hudo bala, da bi se oblak, ki je pod nami bil, ne zmotal na goro, kar bi za nas ne bilo dobro. Res je to kaj čudna reč! Trije smo skupaj bili, kjer sem se močno radoval, una dva pa sta bila v prevelikem strahu, da se skorej nobeden ni prederznil besede izustiti.

Verjetno je, da ni dobro biti na Černi persti, ali pa še na kakošni višji gori, kader se naslanjajo na-njo strelonosni oblaki. Po takih visočinah ni drevja, v ktero bi butale strele, toraj orjejo serdito po terdih robih in razcepljujejo silne skale. Tudi zlata željni Rovtar je ob verhu Černe persti vidil dokaj spoklin, ki jih je strela napravila. Ni bil sicer čokast, vendar pa so bile za-nj preozke spoke, po kterih se komaj glista plazi, da bi bil po njih pogledal do zlatih podzemeljskih dragotin.

Dolgo se že upira, se terdovratni in neusmiljeni sreči močno uklanja in terdno upa, da se bo na-nj ozerla. Nekega jutra dočakuje sončnega izhoda in marsikdaj se mu tudi prede zato pajčevna po želodcu; al zmeraj še kar nič ne dvomi nad Benečanovo poštenostjo. Ko ga pa vodi sreča okol verha Černe persti že predolgo za nos, si zbere vštric imenovane gore drugo proti izhodu stoječo, ko verh

---

*) Škoda, da ni imel takrat širokih hlač, kakor so današnje slovеče obročnice (krinoline); potreboval bi bil pa tudi kot žerd daljega droga, da bi bil jadril po zraku v ravnovažju, in dobrih očal, da bi bil lahko pregledal v kratki dobi razne globočine goratih okolic. Pis.

se ondi oči privadijo temnega ponora, prične preiskovati neznano jamo in vidi, da je mogoče še dalje koračiti. Ko dobre nade, od kodar si misli o sončnem izhodu najložeje zapaziti pravi vhod do svetlih zakladov.

Ko naš Rovtar tjè popotuje, da bi svojo novo osnovo poskusil na odločenem kraju zastran zakladov, najde nizko pod verhuncom neko votlino in se skobacá va-njo. Kadar se pa komaj malo prestopi, kar ugleda veliko konjsko glavo, ki mu kaj prestrašno nasproti preži. „Oj mene!“ na ves glas zakriči! — Lasje se mu šetinijo, vès se trese, navadna moč in serčnost zbegnete, skozi in skozi prestrašen se ne upa oberniti, temveč nazaj tava ritensko, dokler sopet ne pride na svetlo.

„No, še me pa ni nobena reč moje žive dni“, sam seboj govori, „tako prestrašila, kakor me je ta presneta konjska glava; stavil bi svojo kerčmo, da so ondi zakladi; al kdo je kos do njih priti? Glej, še zdaj se mi stegna tresejo kot žabji skoki, kadar se posolijo. Obljubim, da sem bled kot zid in če so mi še lasje osivéli v prevelikem strahu, potlej mi Bog pomagaj pred sosesko; vsi porekó name kazaje: „Kerčmar je junak, zlata je iskal, pa je srebro osledil.“

Ko zdaj vès zamišljen dalje tava in pazljivo lovi kozje stopinje, glej, stojí Benečan pred njim. Vès vesel mu podá roko rekoč: „Dobro došli; saj nocoj mi bote pokazali, kje so zakladi, zastran kterih sem se že neusmiljeno trudil in sem bil šembrano v strahu.“

„No“ — reče smehljaje potuhnjeni in zviti Benečan — „le odpočíva se nekoliko in čakajva, da se dobro znoči; saj je podzemeljskim zakladom temna noč ugodniša memo svetlega sonca.“ Vsedeta se in kramljata o marsikterih skrivnostnih rečéh, ki jih tisti, ki zakladov išejo, vselej na cente vedó in se jim neprenehoma snujejo po glavi.

Ko se začnejo sove glasiti, je prava dôba se na pot podati. Benečan korači tiho po nevarnih stopinjah, kterih je bil vajen, naš revni Rovtar jih pa za njim strahoma prebera, dokler v votlino ne stopita, kjer pa ni bilo viditi konjske glave. Počasi tavata po dolgi votlini, kar se jima začne nekaj nasproti blišeti, kot prijazna luč rumenega sonca in zdaj stojita pred globokim prepadom. Tù pové Benečan Rovtarju, kteri bi bil skorej vès zamaknjen rekel: „Tù je dobro biti“, da je to svetloba zlatnine. Benečan potegne vervico iz bisage, priveže kamen na-njo ter verže s kamnom konec vervice čez globok prepad, drugi konec pa nekoliko k sebi nategne rekoč: „To bo nama most v svetel hram preobilnih zakladov.“

Priprosti Rovtar gà kaj debelo pogleda in pristavi: „Ako bi tam ajda cvetela polna sladkega medú, da bi se redil iz cvetja na tal in bi midva bila bčelici, bi se komaj plazila po takem mostu.“

Rovtar maja vès žalosten z glavo ter si misli: Pač nisim nič na dobičku, če vidim čez globočino bliš zlata, pa do zlata ne morem priti. Muhasti Benečan pa ume svojemu tovaršu pomagati, zleče namreč rudeč pas iz žepa ter mu opaše z njim čelo okrog glave kaj neusmiljeno terdo. Potem se ozrè Rovtar na prepad in kar zapazi vès osupnjen namest tanke vervice terden in jako zložen most čez prepad.

(Konec sledí.)

Dopisi.

Iz Liburnije 21. jun. J. K.

Peteh peva, kokoš odgovara,
Tužna kuča kade nie Gospodara.

Pred nekoliko let neke občine neimadoše učivne nikakove. U vremenu svojemu ustanovile su se i u maloi občini dve. Za pervu se je pisarilo 25 let, prie nego je stalno počela. Nisuse neki suprotivili učivni, nego mestu, za koje se je iskala i ustanovila. Al berzo se je vidilo, da uro i pol daleko detčom u školu i to nazgor hoditi ne ugadja, ter su počeli pomanjkovati i bolni se deržati. Videvši višno poglavarstvo uzrok tega pomanjkanja, odpre odsuda oči, zaslepljeni progledahu i složno uzidoše učilišče drugo na pravim mestu, i 7. dan mesca aprila ovoga leta vidila se je opetovano korist nove bližne škole, jer častni gospodin kaplan i skerbni učitelj Frane Zupan za svojima učenićima očividno skazao je, da detčom koristi bližna škola, jer od mnogih svakdanjih učenikov je jedan sam, ito radi bolesti 6 puti na pol leta, pomanjkao. Dečaci i devojčice, ki su o svih svetih prošloga leta počeli pohajati učivnu, su dobro stali, a još bolje u nauku kerstjanskomu odgovarali, da mora svakom serce ganuti, ako ga le koliko za dobar nauk ima.

Iz Roča 2. jun. U. G. — Tudi to leto so Italijani k nam po židnih mešičkov prišli. Gospodje Fanti in Finadri iz Brešie sta jih sploh po 2 fl. plačevala, in svojima poročnikama Osvaldu Boenko in Petru Fermelja dnarja za 4000 funtov izročila. Bolezni svilnih gosenc pri nas še ne poznamo; seme naših gosenc se v Italii dobro ponaša; zato se pa tudi že tretje leto ravno imenovanim Lahom po 2 fl. prodaja. Ta je najberžeje srednja cena letošjne zdrave galete.

Iz Ljubljane. Prostovoljcov se je dosihmal tukaj nabralo 139. — Tudi asentiranje konj gré, kakor slišimo, precej dobro spod rok; res je, da nekterim težko dé, svojo dobro živino zgubiti; al ker se jim konji berž in dobro plačujejo, se že potolažijo; nekteri pa so še zlo veseli, da morejo konjiča tako dobro spečati. — V naše mesto ima nek okoli 1500 bolnih vojakov iz Laškega priti; zato išejo sedaj poslopij, ktere so za bolnišnice pripravne; slišali smo, da se ogledujejo za ta namen casarska in mestna kosarna, delavnišnica zapertih postopačev, redut, Alojzevišče itd.; ktere teh hiš se bojo v bolnišnice predelale, še ne vemo; sila kola lomi in znabiti, da tudi streližče, kazino in še druge poslopja pridejo na versto za bolnišnice ubogih vojakov.

Iz Ljubljane. Tudi perva dva zvezka sv. pisma starega testamenta sta v Blaznikovi tiskarnici že natisnjena; kmali jima bota sledila 3. in 4. zvezek. Pervi zvezek („Petere Mojzesove in Jozuetove bukve“) obsega 29 pôl, — drugi pa („Bukve Sodnikov, Rut, kraljev, Kron. Esdr. Tob. Jud in Estr.“) 37 pôl. V škofijski kancelii se dobiva pervi zvezek za 1 fl. 53 kr., drugi pa za 1 gold. 95 kr. nov. dn.

Iz Ljubljane. Prineske za napravo batalijona krajnsko-primorskih prostovoljcov prejemajo c. kr. deželno predsedništvo, mestna gosposka, ljubljanski časnik v Ljubljani in vse c. kr. kantonske gosposke na Krajnskem. Sledniji dobrotnik prejme pisano poterdilo za to, kar je daroval za domovino in cesarja in Krajnci ne bodo poslednji, kakor še nikolj niso bili. — Daruj vsakdo, kolikor more!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz bojišča na Laškem. Poslednji teden ni bil srečen za našo armado. Čeravno se je junaško bojevala pri Magenti, je vendar sovražnik s tako silo priderl na dveh krajih čez reko Tičin, da se je 4. t. m. strašni boj unel sopet med Magento in Tičinom. Naši bi bili gotovo zmagali, če bi se pervo in drugo kardelo naše armade ne bilo predalječ nazaj umaknilo in sicer tako dalječ, da jima ni bilo več mogoče, o pravem času sopet na bojišče dospeti. Da je bil boj sile strašan, in da so se na obeh straneh vojskovali kakor levi, se lahko iz tega posname, da je Magenta važen kraj, od kodar je le en dan hoda v Milan, glavno mesto Lombardije. Bojevali so se tako serdito, da so naši kakor tudi uni mislili, da so tepeni, in Francozi so se umaknili čez Tičin, naši pa proti Addi. Potem pa so se sopet sprijeli 5. t. m. in, kakor smo gori rekli, izid boja za naše ni bil srečen. 8. t. m. zjutraj sta cesar Napoleon in sardinski kralj slovesen vhod obhajala v mesto Milan, ktero je francozka armada obsedla, naša armada pa že 5. t. m. povelje

dobila, Milan zapustiti, ravno tako tudi vse cesarske gosposke, ktere so šle v Verono, bojè pa se bodo v Mantovo preselile. — Koliko je na vsaki strani mertvih in ranjenih, se ne vé za gotovo; naš vojskovodja Gyulaj pravi, da je naših kakih 4000 do 5000 ubitih in ranjenih, francozki general Mac Mahon, kterega je Napoleon pri tej priči za maršala naredil pod naslovom vojvoda magentskega, pa piše francozkemu ministerstvu, da je 2000 Francozov ubitih, 9000 pa ranjenih. — Čeravno ima sovražnik Milan v svojih rokeh, vendar z Milanom še nima Lombardije, ker Milan je odperto mesto; ključ v Lombardijo ste Verona in Mantova. — Garibaldi je v Lecco prišel in stojí zdaj na meji južnega ali italijanskega Tiroljskega in žuga to deželo napasti; zavoljo tega je izdala vlada v Botzenu oklic 7. t. m. Tiroljcom, v kterem pravi: Bolj in bolj se bliža nevarnost, in vsaki dan utegne sovražnik čez mejo udariti. Torej, hrabri možje dolin in planin, ni več odlašati; vzemite, kakor so Vas naš cesar in gospod ogovorili, orožje in stopite v boj za Boga, cesarja in dom; zberite se nemudoma v kompanije, zberite si oficirje in pripravite se, sovražnika serčno sprejeti. — Kakor telegrafne naznanile pišejo, skuša sovražnik z levim krilom svoje glavne armade iz Milana naprej dreti; ali mu je to veljalo ali ne, danes še ne vemo. Naša armada hrepení, se kmali skusiti s sovražnimi četami, in poslednja zguba ni njene junakosti celó nič omamila; tako piše vojskovodja sam. — Sploh je zdaj gotovo, da naša armada ne ostane ob reki Adda, temuč da se pomika na to stran Minčija, od kodar je tudi leta 1848 rajni maršal Radecki Sardince s tako slavnimi zmagami podil. Kmali bomo tedaj slišali, da se je pri Peškieri, Veroni in Mantovi terdno ustanovila in tù se bodo še le pravi boji začeli. Tudi c. k. vojna pošta je v Mantovo prestavljena, znamenje, da se jedro naše armade tukaj zbera. Najnoveji telegram je povedal, da so naši terdnjavo Piačenco, potem ko so jo razrušili, zapustili; tudi iz Ankone in Bolonje so se umaknili čez Pad v Benečijo.

Iz Dunaja. Že v poslednjem listu omenjena nova rekrutirenga po vseh deželah cesarstva bode za šesti del večja, kakor je bila poslednja.

— Vsem cesarskim vradnikom (Beamten) je došlo povabilo, naj bi stopili v cesarsko armado, v ktero bodo vzeti za oficirje; po vojski jim je na voljo dano, iz armade zopet stopiti v poprejšno službo in sicer na tisto mesto, na ktero bi bili prišli, če bi bili zmírom v vradniški službi ostali bili.

— Vsi patentalni in reservativni invalidi so po cesarskem ukazu v vojaško službo v transportnicah, bolnišnicah, v izdelovavnicah patronov, kot delavci pri monturskih komisijah, kot pisavci i. t. d. neutegoma poklicani. Izvzeti so samo, kteri nimajo kake roke ali noge, ali kteri so slepi.

— Kakor časnik „Allgem. Ztg.“ piše, je naša vlada znanega generala Jochmus-a, kteri je poslednjič v letu 1849 pod nemškim deržavnim oskerbništvom minister unanjih oprav bil, vdinjala za feldmaršal-lajtnanta v avstrijansko armado.

— Knez Metternih, nekdanji pervi minister, je po kratki bolezni v 87. letu starosti 12. t. m. na Dunaji umerl. Pri njem je bil do poslednjega trenutka njegov stari prijatel knez Pavel Esterhazy, kteri je imel ravno v London iti, in je zavoljo tega kakor tudi zavoljo ministerske zapreke v Londonu svoj odhod odložil.

Iz Ogerskega. V Thétu je stekel pes več psov in otrok popadel, preden so ga mogli ustreliti; že sta dva otroka za steklino strašno smert storila, in Bog vé, koliko jih bo še. Gosposka je ukazala, vse pse ondašnje okolice za dva mesca prikleniti.

Iz Horvaškega. Iz Zagreba. K temu, kar je novičar unidan o poslavljenju rajnega bana Jelačića povedal, imamo še dostaviti, da po dovoljenju presvitlega cesarja imata tudi brata banova z njunimi nasledniki v grofovski stan povzdignjena biti.

Iz Rusije. Minister knez Gorčakov je nedavno mnogim ruskim poročnikom na Nemškem razposlal pisma, v kterih pravi, da ruska vlada hoče neutralna ostati, dokler ne bodo vladarji nemških zveznih dežel potegnili z avstrijansko vlado; ako se pa to zgodí, bo ruska vlada s Francozom potegnila.

Iz Italije. Iz Sardinskega. Iz Turina. Mnogo poljskih oficirjev se je ponudilo sardinski vladi, da bi radi v njeno armado stopili; zlasti je bilo veliko tacih, ki so se že leta 1848 in 1849 vojskovali pod banderi sardinske vlade zoper Avstrijo. Sardinska vlada pa sedaj ni hotla nobenega uslišati in vsem Poljcom odrekla vstop v laško armado.

— Iz Napolitanskega. Novi kralj je trem poprejšnim ministrom slovo dal in s tem pokazal, da se ne bo v vseh rečeh terdovratno starega vladanja deržal; tudi je za terdno obljubil, v sedanji laški vojski na nobeno stran se vreči. Sardinski kralj je stric sedajnemu kralju napolitanskemu.

— Iz Rima. Kakor časnik „Oss. Triest.“ pravi, terja francozka vlada od sv. Očeta papeža sledeče reči: Pervič, da slovo dá svojemu ministru unanjih oprav Antonelli-tu; drugič, da Francozom izročí policijo; tretjič, da se podró terdnjave, ktere so Avstrijanci pri Jankinu sozidali, in četertič, da se dovolí Francozom, skozi Romanijo marširati.

— Iz Parme. Vojvodinja je zapustila deželo, vladarstvo posebnemu odboru izročila in armado prisege odvezala, ktera se je iz lastne volje in s dovoljenjem modenežkega vojvoda v Modeno umaknila.

— General Goyon je vrinil med papeževe posle tudí Francoze, kteri mu imajo vsaki dan tudi najmanjšo reč na znanje dati, ki se v papeževem poslopju zgodí. Skrivne vrata in stopnice v papeževih sobah so ali zazidane ali pa zaklenjene, in še celó k papežu ne sme nihče, za kterega general Goyon ne vé ali komur on ne dovolí. Uzrok, da Francozi nad papežem tako pazljivo čujejo — je neki to, da je hotel preoblečen enkrat iz Rima uiti in na Dunaj, ali kakor drugi pravijo v Milan bežati. Nad tem, da sv. Oče ostanejo v Rimu, je pa Francozom vse ležeče.

— Iz Napolitanskega. 9. t. m. so, kakor je naznanil telegraf iz Londona, prijadrale angležke ladije na morje blizo Napola.

Iz Nemškega. Razpertija, ktera je bila zmeraj znamenje „nemške edinosti“, tudi v sedanjih homatijah čedalje bolj svojo glavo povzdiguje. Ker se pruska vlada še vedno opotavlja, za občno varnost nemških zveznih dežel krepko na noge stopiti, večina drugih nemških dežel pa želí, zapustiti pot vednega odlašanja, so si te dežele sedaj s prusko zlo navskriž in slišalo se je že, da nektere manjši zvezne dežele želé, razrušiti staro nemško zvezo, ktera je že dosti puhla in nezmožna.

— Iz Berolina. Med oficirji se tukaj glasno govorí, da bo kraljevič vladar prevzel poveljstvo cele pruske armade, — kadar se bo omajala. — Da je prijatelstvo med prusko in rusko armado se precej ohladilo, nihče več ne tají, zlasti, kar se je zvedilo, da hoče Rus tudi ob pruski meji nekoliko svoje armade nastaviti. Ruska vlada se je pa tudi s tem nekako sumljivo pokazala, da se je začela Poljakom nekako prilizovati. Brati je tudi, da se bliža čas, da se bo mogla pruska vlada, kar so Francozi in Sardinci v Lombardii, za gotovo izreči, kako in kaj. Al ravno iz teh krajev se slišijo take nasprotne rečí, da se ne dá nič ne belega ne černega za gotovo povedati. Tako beremo, da se nahajajo nepodpisane pisma, ktere kličejo prusko vlado, naj seže po nemški cesarski kroni. Nadjamo se, da bo to klicanje ostalo glas vpijočega — na gluhe ušesa, še več se pa nadjamo, ker smo prepričani, da Nemci še

niso pozabili sreče, ktero jim je nesloga naklonila pod Napoleonom I.

Iz Francozkega. V Lyon-u kujejo zdaj dve svetinji, ki se bote poslale na Sardinsko: ena s podobo Napoleonovo in z napisom: „Italija mora biti svobodna noter do jadranskega morja“, — druga pa s podobo kralja sardinskega in z napisom: „Viktor Emanuel III., kralj italijanski, braniteljem samostojnosti italijanske.“

— „Allg. Ztg.“ piše, da se francozka vlada prizadeva doseči, da bi iz Schillerjeve žaloigre znano: „Devico orleansko“, ktera je 31. maja 1431 umerla, za svetnico spoznali. Devico orleansko kmetje na Francozkem za politično svetnico že dolgo v číslih imajo, kakor cesarja Napoleona I.

Iz Angležkega. Iz Londona. Našem bravcom je znano, da je sedanje ministerstvo, ker ni več po volji deržavnemu zboru, pretekli mesec raji deržavni zbor razpustilo kakor da bi bilo samo odstopilo. Kraljica je potem ukazala, naj se vnovič volijo poslanci v deržavni zbor. Te volitve so bile v začetku tega mesca končane in novi deržavni zbor se je snidil 7. t. m. Kraljica sama je zbor začela z ogovorom, v kterem pravi, da je angležka vlada vse storila, da bi se bila odvernila sedanja vojska; al to se ni zgodilo. Ker je pa angležka vlada prijatlica z vsemi vladami, ktere se sedaj na Laškem vojskujejo, hoče neutralna na vsako stran ostati, to je, z nobeno strano potegniti. Da pa vendar domača dežela varna ostane, je bilo treba, svojo moč na morju pomnožiti. Dalje je rekla, da ste angležka in francozka vlada se z napolitansko sopet sprijaznile in v poprejšno zvezo z njo stopile. Kakor pomenki v zgornji in spodnji zbornici deržavnega zbora 8. t. m. kažejo, tudi temu novemu zboru sedanji ministri niso po volji, in čeravno sta se oba ministra v zgornji in spodnji zbornici, kar sta mogla, izgovarjala in zagovarjala, je bilo vendar očitno, da sedanjemu ministerstvu že klenka. Palmerston in Russel sta se pogovorila, da ne bota eden zoper druzega, kdor kolj med njima bi utegnil pervak novega ministerstva izvoljen biti. Ta novica ni kaj vesela za nas, ker Palmerston in Russel nista prijatla Avstrijancom.

Iz Turškega. Iz Carigrada 25. maja. Strah in groza je včeraj zvečer prešinila vse tukajšne Turke. Včeraj zvečer namreč je o hudi uri strela udarila v minaret (turn) cerkve ali mošée, kteri se pravi „Chirkai-Szeadet“ ali mošea „svetega plajša“, in je zbila znamenje polomesca z nje. Ta mošéa je v starem serailu in vsaki Turk jo ima v velikih číslih zato, ker se v nji hranuje plajš, brada in troje zob preroka Mahomeda; vsako leto potuje sultan z veliko slovesnostjo v to mošéo, častit omenjene svetinje. Lahko je tedaj verjeti, da je Turkom ta prekucija polomesca velik strah prizadela in to toliko več, ker je ravno zdaj ruski veliki knez Konštantin v Carigradu, kterega se Turki bojé, da bi utegnil biti naslednik njih preroka v Carigradu.

— Iz Dobrovnika piše časnik „Oesterr. Corr.“ od 4. t. m., da so vstajniki, kterim je 500 Černogorcov pod vodstvom Ivo Rakova pomagalo, terdnjavo Klobuk napadli; boj je dolgo terpel, kervi pa ni bilo ravno veliko prelite. Turški poveljnik Mehemet paša je vstajnike zapodel in Klobuk s potrebnim živežem previdil. Vstajniki so bili tudi od Trebinja odgnani.

— Govori se, da je v turških deželah francozkih opravnikov kakor listja in trave, kteri sèm ter tjè hodijo in kristjane zoper turško vlado šuntajo in jim na serce govoré, naj vstanejo zoper Turke in se cesarju Napoleonu v naročje veržejo, kteri je prišel jarma rešit vse narode.

Iz Egipta. V časnikih tolikrat imenovani Lesseps, kteri sedaj v Egiptu živí in se je tako krepko poganjal za suežki kanal, se poganja sedaj še krepkeje, da bi nabral v Egiptu denarjev za pot Lahom, kteri gredo iz Egipta v vojsko zoper Avstrijo, kjer je bil Lesseps vselej tako gostoljubno in tudi s častjo sprejet! — Časnik „Times“ piše: Kakor se zdí, je začel tudi kralj namestnik misliti, kako bi se na lastne noge postavil in stavi vès svoj up v francozkega cesarja. Obdan je zgolj od francozkih svetovavcov in od njih se učí, kako naj se pogodbe in pravice z nogami teptajo. „Times“ piše dalje: Ako se kralj namestnik prederzne, pogodbo od leta 1840 prelomiti in se od Turčije odtergati, si bo nakopal vso angležko oblast iz Korfú in Malte, iz Bombaja in Aden-a na glavo.

Vabílo na naročbo „Novic“.

Prihodnji mesec se začne ***druga*** *polovica letošnjega tečaja „Novic“. Kdor se je tedaj na-nje naročil le do konca tekočega mesca ali kdor jih želí iznova dobivati, naj se blagovoli oglasiti* ***še ta mesec in naročnino poslati v frankiranih pismih*** *v tiskarnico Blaznikovo v Ljubljano (na Bregu Nr. 190) in sicer tako, da tisti, kdor želi „Novice“ prejemati* ***po pošti,*** *pošlje za* ***pol*** *leta* ***2 gold. in 10 kr. novega dnarja*** *(ali* ***2 stara*** *bankovca po goldinarji), — kdor pa bo pošiljal v* ***tiskarnico*** *po nje, plača* ***1 gold. 80 kr.*** *nov. dn. Za* ***četert*** *leta veljajo po* ***pošti*** *pošiljane* ***1 gold.*** *in* ***5 kr.,*** *v* ***tiskarnici*** *prejemane pa* ***90 krajc. novega dnarja.***

„Novice“ bojo drugo polovico letošnjega leta izhajale kakor v pervi polovici ***enkrat*** *v tednu. Oglasila se je sicer* ***večina*** *naših častitih naročnikov, naj bi izhajale* ***dvakrat*** *na teden, in če bi bili časi mirni ostali, bi bili radi spolnili to željo. Al sedanji čas, ko se je huda vojska unela, ne moremo tistim, kteri vsaki trenutek po novicah hrepenijo, tudi z dvakratnim izdajanjem našega časnika ustreči; tedaj ga bomo izdajali, kakor dosihmal,* ***enkrat*** *v tednu, pa toliko* ***gotovše*** *bo, kar bo naš „novičar“ prinesel in zgodbe* ***vsakega tedna*** *bojo v lepem pregledu popisane. Ker pa tudi vemo, da nekterim „novičar“ ni nikoli predolg, bomo skusili vselej „novičarju“* ***polno torbico*** *nabasati, da bode berila obilo in se ne bo nič imenitnega pogrešalo. Bog daj, da bi tudi vselej prav veselo bilo!*

H koncu še enkrat ponavljamo prošnjo: naj hitijo častiti naročniki naši z ***naročilom še ta mesec,*** *ker zakasnjenim naročilom ne bomo môgli v sedanjih časih ustreči zato, ker „Novice“ morajo* ***štempljane*** *biti, tedaj se jih le toliko natisniti in štempljati dá, kolikor se naročnikov od konca oglasi.*

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**